

šala; v ekonomsko boljših časih so dalec svetredne vrednosti! Materija »Človek« ne more dati več kot da, ali le malo več.

Naskok na šole je pravičen in logičen, a izvira bolj od visokega tona želje, kot iz možnosti izboljšanja. Programi so kakor snežni kipi: če pridejo na sonce realne pravice se stopo. In zaradi tega so izpremembe programov iluzije, ki segajo po njih ministri bolj od učiteljev. Po prvem entuziazmu bo prišlo spoznanje, da bi se morali ljudje predrugačiti in ne programi.

Edina pomoč, vsaj za ljudske in srednje šole bi bila morda v tem: če se jajce in kokoš ne moreta nadomestovati in ako ostanejo jajca srednje vrednosti, ker kokoš ni pura — tedaj menjajo vsaj gnezdo. Menjati reči je mnogo lažje, nego izpreminjati osebe. Vsaj to lahko napravimo: lepa šolska poslopja.

Majhen program je to, program, ki se komaj dotika skorje problema, a je vsaj mogoč. Učenci naj vzljubijo vsaj šolo — poslopje, če ne morejo ljubiti šole — učitelja.

S tem ne bo vozil razvozan in tudi napadi ne bodo ponehali, a reelen porok bo.

Ta samokritika pač ne dela italijanski kulturi časti!

ALBIN LAJOVIC:

Zahteve češkega učiteljstva pri reformi šolskega zakona.

Osrednji svet čeških učiteljskih organizacij je sprejel po dvodnevni razpravi v Hodoninu 13. sept. 1919 resolucijo, ki jo podajam v kratkih besedah:

Učiteljstvo, organizovano v U. r. u. o. *, srčno pozdravlja demokratizacijo Češko-slovaške republike in javnega življenja sploh, upa, da se zdemokratizuje tudi šolstvo. Je odločno za decentralizacijo v državni upravi s posebnim ozirom na okrožja ali župe.

V republiki raste zanimanje za šolstvo, zato je nujna potreba, da se to zanimanje izkoristi.

Šola bodi državna.

Država ustanavlja šole, uveljavlja svoj vpliv, zato pa ima dolžnost, skrbeti za njihov razvoj, jih braniti in voditi vrhovno upravo. Država krije osebne izdatke in prispeva k stvarnim. Šolskih izdatkov ne krije iz posebnih šolskih doklad, temveč iz splošnih upravnih fondov. Država nadzira izpolnjevanje zakonov, pošilja svoje zastopnike v šolske urade in učiteljske zbornice. Zasebne šole dovoljuje v posameznih slučajih, in sicer poizkusne, reformne, ali specialne, toda le v sporazumu z »učiteljsko zbornico«.

Ločitev šole od politike.

Zahtevajo ločitev šole od cerkve in — politike. Šolsko administracijo je ločiti od politične, šolski uradi ne smejo biti priveski političnim. Šola bodi posvetna. Varuj versko toleranco, v znanstvu se naslanjaj edino na znanost. Cerkve ne smejo posegati v šolsko organizacijo in delo. Šola ni protiverska: njena naloga je pravnomočno in praktično narave (navajati mladino k pravosti, izvršujoči ljubezni do bližnjega, vzgojiti prave republikanske občane).

Demokratizacija šolskih korporacij.

Ljudstvo uveljavlja potom svojih političnih strank svoj vpliv pri zakonodaji za izpopolnitev in povzdigo šolstva.

Strokovne skupine imajo v šolskih uradih svoje delegate, ki lahko dosežejo, da se ravna šola po krajevnih razmerah in potrebah, sestavljajo proračune, imajo besedo pri sistemiziranju mest, omejujejo šolske okolišče, sodelujejo pri nadziranju šolskega obiska in evidenci šoloobveznih otrok.

Roditelji naj imajo največ brige za duševni in telesni razvoj svojih otrok, zato naj so zastopani v krajnem šol. odboru, kjer sodelujejo pri nadziranju šolskega obiska, izvensolskega zadržanja in šolskih potrebah.

Učiteljstvo odgovarja za vzgojno in učno delo v šoli. Ravna se po šolskih zakonih, posvetuje o šolskem stanju, šolskem obisku in željah staršev, predlagaj izpopolnitev šole in odstranitev zaprek, in rešuj vzgojne in učne probleme.

Šolska avtonomija.

Nova doba je žigosana s samoupravo dela, tukaj predlagajo:

* Ustredni rada učiteljskih organizacij.

** O tej »učiteljski zbornici« smo že pisali svojedobno.

Učiteljevo delo je tvorno, umetniško delo, zato zahteva popolne svobode — in to svobodo zahtevamo, da moremo izvršiti svoje vzgojne in učne dolžnosti. Zagotovljen nam bodi v šoli tak vpliv, kakršnega zahteva uspešno delo.

Volitev zastopnikov in nadzornikov.

Dosedanji način nadzorstva duši inicijativno in zdrav razvoj vzgoje republikanske mladosti, zato smo odločni nasprotniki dekretiranih pedagoških svetovalcev, delokrog kritike notranjega šolskega dela preide na učiteljsko konferenco. Prosimo za administrativno nadzorstvo, ki ne krajšaj svobode notranjega šolskega dela. Vsak učitelj poročaj o postopku pri svojem delu in doseženih uspehih v lokalni učiteljski konferenci, njegova kvalifikacija presoja njegovo celotno osebnost.

Ustanovitev učiteljskih zbornic.

Kakor zahtevamo za notranje delo samoupravo, tako jo zahtevamo tudi za naša stanovska in pravna vprašanja; od dajo služb, nameščanje, discipliniranje, kvalifikacija preidi na »učiteljske zbornice«.

Ravnopravnost učiteljev in učiteljic.

Pri oddaji služb sta učitelj in učiteljica ravnopravna, vsakdo sme prositi na vsako razpisano mesto v celi republiki.

Volitev šolskih voditeljev.

Ravnatelje ljudskih in meščanskih šol voli na gotovo dobo učiteljstvo izmed sebe, namesto ravnatelja prevzame ves učiteljski zbor odgovornost za upravo šol.

Zahteva akademične izobrazbe.

Obenem zahtevamo uresničenje prve naše zahteve: Učiteljstvo ljudskih šol imej visokošolsko naobrazbo. Zato zahtevamo takojšnji ustanovitev šolske fakultete, ki bo z ostalimi enakopravna.

V imenu naroda, čigar samostojnost bodo branili le zavedni, samostojni občani, želimo, da se uresniči naše zahteve, ki so predpogoj državne svobode, svoboda v šoli, podčrta svobodo države, svoje zahteve bomo znali dosledno in uspešno braniti.

14. kimovca t. l. je sklicala U. R. O. U. skupno posvetovanje šolskih odsekov vseh političnih strank in organizacij srednješolskih profesorjev, da bi slišala, potem ko se je resolucija razjasnila in utemeljila, njih mnenja. Vsi zastopniki, ki so se posvetovanja udeležili, so se soglasno izrekli za resolucijo, izvedbo pa so si pridržali, dokler ne preuče podrobno zakonskega načrta. Z veseljem je ugotovil ravnatelj Houser, da so vsi enakih načelnih misli, torej upa, da sporazum v podrobnostih tudi ne bo težak. O resoluciji naj govori sedaj češka javnost, naj se izreče za ali proti, in naj navede pomisleke in predloge. Naloga učiteljstva pa je, da grede sami med ljudi, pojasnjujejo in branijo delo svojih rok. Najtežja bo pač zadeva financiranja, ker še danes ni jasno, kaka bode nova ustava v republiki in komu pripada naloga, skrbeti za stvarne potrebe.

To so temeljna načela, na katerih zahteva češko učiteljstvo reformo šolskega zakona in šolske uprave.

Prihodnji objavimo načrt šolskega zakona, ki so ga izdelale organizacije češkega učiteljstva.

Učiteljske gospodarske zadruge na Angleškem.

Na sedmici upravnega odbora učiteljske gospodarske zadruge, koja je bila v Londonu, podnet je bio referat, u kome je bilo izloženo:

Zadruga je imala prihoda, odnosno zadržani su imali ušteđe na kupovinama, 71.699 funti sterlinga, ili 1.792.475 dinara za posled. šest godina (gde su uračunate i ratne godine, kad zadruga nije radila kao u vreme mira). Godišnji prihod iznosi prosečno 298.745.

Od ukupne sume dobiti ili ušteđe ima se razdeliti zadržanima 1.236.700 din., a 544.775 učeće se u fondove zadržanine.

Ukupna vrednost svih zadržaninih fondova iznosila je na kraju meseca avgusta ove godine 1.232.035 funti sterlinga, ili 30.800.875 dinara.

Na istoj sednici upravnoga odbora doneta je odluka, da se iz kapitala zadržaninih fondova mogu davati zadržanima zajmovi za podizanje kuća sa interesom 6 %.

Po »Narodni Prosveti«.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Naše učiteljsko edinstvo.

Sestanek delegatov jugoslovanske učiteljstva v Beogradu dne 12. in 13. oktobra t. l.

Radi izdelave pravil za novo organizacijo učiteljskih društev v celokupnem našem kralje-

stvu pozval je Glavni odbor »Učiteljskega Udruženja« v Beogradu delegate iz Ljubljane, Zagreba, Splita, Sarajeva in Cetinja. — »Zavezo jugoslovanske učiteljstva« v Ljubljani je pri tej prilici zastopal strokovni tajnik tov. Rudolf Dostal. Seja se je vršila dne 12. in 13. oktobra t. l.

O poteku seje piše »Narodna Prosveta«:

Nesto posle 10 časova g. Sokolović, predsednik glavnog odbora, otvara sastanak. Pozdravlja prisutne naročito brata Dostala iz Ljubljane, iznosi sliku prošlosti, koju smo preživeli. Skreće pažnju na neopodnost jedinstva i slogu, u čemu je ne samo napredak nego i spas. Zeli uspešan rad.

Javila se za reč g. Dostal, sekretar učiteljske organizacije iz Ljubljane. U ime svoje i svojih drugova on toplo pozdravlja brata iz Srbije, želeći uspeha u radu. Govor svoj o novom statutu završio je izjavom: da celokupno učiteljstvo slovenačko želi, da se rad na jedinstvu našem što pre završi i ono postane delom. Brat Dostal je prijateljski pozdravljen.

Posle je g. C. Todorović pročitav projekat, prešlo se je u načelnu debatu.

Brat Dostal izjavljuje, da je Ljubljana kasno dobila nacrt statuta, te da on nije mogao biti poslat učit. društvima na rasmatranje. Pa ipak on donosi, kao jednodušnu želju svojih drugova ovo: Očuvati potpuno nepolitički karakter organizacije. Političku stranu ostaviti kao pitanje pojedinaca. Organizacija neka se ne udaljava sa kulturnog osnova, na kome će biti zasnovani temelji školnog delanja. Isto tako ona neće napuštati staleške zahteve. Dalje misli da bi trebalo ostati pri nazivu: Unija jugoslovanske učiteljstva, premda od toga se neće praviti pitanje.

G. Dušan Andjelković misli, da organizaciju treba staviti na sindikalnu osnovu. Iznosi dovoljno razloga i primera za ovo svoje mišljenje. Potpomognut je od strane gg. Jov. Popovića i Drag. Mihajlovića.

Većina je primila mišljenje: da mi spremamo statut za organizaciju, koja će nas i sa formalne strane ujediniti. Da, za sada nemamo mandat, da tako radikalno menjamo osnove organizacije. Da je potreba, da uđemo u zajedničku kuću zajedno i na jednoj prelaznoj osnovi, a posle će biti vremena, ako to bude i potrebno, da se i drugičije radi.

Nacrt je dat gg. članovima iz unutrašnjosti, da ga prouče i s jednica je određena za posle podne. Po podne 12. i pre podne 13. završena je i načelna i specijalna debata o statutu. On je primljen po nacrtu sa nekoliko izmena od kojih su najvažnije: Glavni odbor sastoji se iz 18 članova, koje skupština može izabrati bez obzira gde su oni na službi.

Da članovi, koji nisu u mestu centra, mogu pismeno oblatiti koga od članova iz mesta, da ih zastupaju i glasuju za njih. Da se na ime uloga polaže 1/2 % plate dotičnog člana i t. d.

Po svršetku rada gg. Jov. Popović, Drag. Mihajlović i Dušan Andjelković predali su predsedniku glavnog odbora formulirane svoje zahteve u sledećem:

Glav. odboru učit. udruženja.

Zahtevamo od glavnog odbora, da prilikom sprovođenja projekta pravila udruženja Srba, Hrvata i Slovenaca, dostavi zbornim upravama i ovo odvojeno mišljenje potpisanih:

1. Učiteljsko udruženje treba postaviti na sindikalnu osnovicu;
2. Učiteljsko udruženje da se zove Učiteljski Sindikat kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca;
3. Oblasni zborovi da nose ime Mesna Sindikalna Veća;
4. Glavni učiteljski odbor da se zove: Izvršni odbor sindikalnog učiteljskog veća;
5. Članovi 3. i 4. projekatovanih pravila da glase: štampa, protestni zborovi, sva legalna sredstva u koja se računaju i štrajkovi.

Načrt pravil sa ponesli delegati posameznih »Zavez« sebi, da ih doma temeljito prouče i predelaju do končne definitivne ureditve. Kakor je delegat »Zaveze jugoslovanske učiteljstva« takoj konstatirao, treba se mnogo izprememb, da se pravila končnovaljivo akceptiraju.

Glede skupnoga kongresa, ki naj bi se vršil v Beogradu, se je splošno zjedinilo, da za sedaj za učiteljski kongres še ni ugoden čas in naj se ta ne vrši pred velikimi počitnicami. — Splošno je vladala na sestanku bratska ljubav in tovariška edinstvo.

Tov. Dostal je stavil na delegacijski seji sledeči predlog:

Med nami jugoslovanskimi učitelji treba še mnogo medsebojnega konkretnega in praktičnega umevanja. Od besed moramo priti do dejanj. Predvsem se moramo medsebojno spoznavati. V to svrhu naj se:

1. Glasilo »Učiteljskega Udruženja« v Beogradu in glasilo »Zaveze jugoslovanske učiteljstva« v Ljubljani v 50 izvodih medsebojno zamenjavata, da spoznavamo tako na eni kot na drugi strani skupno tovariško stremljenje in skupne težnje.
2. Ustanovi naj se za celo kraljevstvo SHS skupen pedagoški list, ki naj bodo v njem zastopana enakopravna vsa 3 narečja. Tudi ta korak bi mnogo koristil skupnemu medsebojnemu spoznavanju.

Oba predloga sta bila navdušeno in soglasno sprejeta. Prvi predlog je že realiziran. »Narodna Prosveta« se razpošilja med slov. učiteljstvo, pri tem se upošteva vsa okr. učiteljska društva. (Dotični, ki prejemale list, naj ga takoj po prejetanju oddajo naprej, da pride tako v splošno korist.) — Drugi predlog naj se izvede, čim bomo imeli skupno »Udruženje«.

Zborovanje delegatov je poteklo v bratskem soglasju. Delegati vseh »Zavez« so bili navzoči, le Hrvatov ni bilo. . . . Baje niso prejeli vabila na sejo. . . . Zelo umešno bi bilo, ako bi se vršila na pomlad ena skupna seja v Zagrebu, kjer bi se definitivno izvršile vse predpriprave za končno ujediničenje vsega učiteljstva v kraljevstvu SHS.

Društvene vesti.

+ Nekoliko kritike na račun društva! Vtiski Primorca na zborovanju okr. učiteljskega društva v X. (A. M.) Predno nadaljujem, konstatiram v izogib vsakemu nesporazumu sledeče:

Pričujočo razpravo napišem le z namenom, da se slovensko učiteljstvo vseh smeri zave in otrese varuštva vsekake politične stranke; da pospešim delo za ustanovitev enotne strokovne UJU, ki naj nas združi v trdno falango, ki bo vzbujala spoštovanje in ne bo v posmeh.

Vtiski, ki sem jih dobil se mi zde umešni da pridejo v javnost; ne v svrhu spora in prekanja, ampak v svrhu razpravljanja in razmišljanja. Zato sem izpustil natančnejšo označbo kraja in osebe.

Zborovanje se je pričelo z običajno konstatcijo zadovoljive, da celo lepe udeležbe, pozdravom tovariša predsednika, i. dr. malenkostni.

Na dnevnem redu je bila razprava o nacrtu novega šol. zakona, ki so ga sestavili v Beogradu v vseobčo nezadovoljnost troimene kraljevine.

Tu sem pa opazil nekaj, kar moram grajati. Razen par oseb se nihče navzočih ne udeležuje debate. Vse je bilo nekam šablonsko, vse je bilo podobno zborovanju pod bivšo Avstrijo, ko je človek besedo valjal po uših in lo slednjič pogoltnil — v strahu, da se ne zameri, oziroma ne pride v navzkrižje s paragrafi. Predsednik je običajno mencil in se potil, da ugoti na vse strani; da je bila skupščina zadovoljna kakor tudi vladni zastopnik — kar se mu navadno ni posrečilo. Demokracija — to je prapor nove dobe! Ali ne velja tudi to za nas? Zato prihodnji vsi na sodelovanje! Mladi in stari, pa tudi dične tovarišice — nabrusite jezičke in sodelujte pri pereh vprašanjih, ko se gre za naš blagor! Saj si ustvarjamo novo dobo, saj se pojavlja novo življenje. Hočemo li zreti, kako hiti vse mimo nas? Tako pokažemo, da nismo zrell! Pokažemo, da bi bilo najbolje, ako bi nam še vedno rezali kruh in odločali o naši usodi dosežanih močniki. Ne prepuščajte vse brige le odboru oziroma predsedstvu, saj je odbor le eksekutiva, ki mora prejemati direktiv od zborovalcev in zastopati njih mnenje, ne pa vsiljevati svojega!

Drugo, kar sem hotel povdariti in kar je tiščalo na mnogih, je bilo spoznanje, da je bil pri tem zborovanju zamujen važen moment skupnega nastopa s podružnico Slovaške zveze. Isto temo so imeli tudi tovariši in tovarišice, ki so združene pod drugim praporom. Zborovanje pa ločeno! Kak uspeh bo imelo to? Kak vtisk napravi to v svetu?

Postavljati se na ekskluzivno stališče nepri-znanja tovariša v nasprotnem taboru je ostanek predvojnih razmer, ki naj izgine za vseh iz naših vrst. Čakati na inicijativu od drugod, tudi ni prav — začnimo enkrat! Ako smo na Gorickem v važnih trenutkih delovali skupno z Italijani, če smo imeli celo skupno organizacijo v važnih zadevah, zakaj bi ne bil mogoč skupen nastop tu, kjer smo enega rodu? Ker se pa mi celo sedaj prekljamo, govore o šolskem zakonu vsi poklicani in nepoklicani faktorji širom Slovenije, izražajoč ga v politične nemoralne namene — mi pa stojimo ob strani in zremo v ta vrvež, namesto, da bi mi to vzel v svoje roke in temeljito pretresli. Zalostno!

Velika doba zahteva velikih ljudi! Zato se dvignimo in otrimo se vseh predsodkov. Ne brljamo po preteklosti, ampak zrimo v bodočnost! Kakor si bomo zgradili hišo, tako bomo bivali. Zato tovariši in tovarišice; premislite, je li vredno naše časti, je li koristno za nas to, da si stojimo kakor dve sovražni armadi nasproti tudi v najvažnejših stanovskih zadevah!

Združimo se v borbi za našo bodočnost, povejmo si odkrito svoje mnenje in ne puščajmo, da razpravljajo o novem nacrtu nepoklicani faktorji, ki pri tem uganjajo demagogijo in zavajajo ljudstvo v sovraštvo proti šoli in posredno proti nam.

S tem ne zatajimo svojega prepričanja; s tem ne izgubimo na časti, koristimo pa mnogo celoti! Toliko za enkrat.

+ Učiteljsko društvo za brežiški in sevnški okraj daje svojim članom na znanje, da zborovanja 6. januarja ne bo, ampak se vrši isto pozneje. Kdor še ni članarje za letos (48 K) poravnal, naj stori to zanesljivo ob Novem letu. Onim članom, ki so se tekom leta izselili iz okraja, se priporoča, da plačajo članarino za letos še našemu društvu ali pa javijo predsedniku po dopisnici, če in koliko članarine za leto 1919. so plačali pri svojem novem društvu. Tovariši in tovarišice, ki so došli na novo v naš okraj, naj nemudoma prijavijo svoj pristop našemu društvu. Nihče ne sme ostati izven organizacije in šolska vodstva se naprošajo, da store v tem pogledu svojo dolžnost. V druge okraje so se med letom preselili: Bračič Herma, Črnej Ivan, Mohorko Ivan, Pečnik Avgust, Rismal Melhior, Voglar Alojzij, Voglar Emilija, Vutkovič Josip in Drnovšek Franja. V pokoj je stopila Scheligo Stefanija. Društvo je torej izgubilo 10 članov oziroma članic. Šolska vodstva brežiškega okraja se naprošajo, da pobero od podrejenega učiteljstva udnino za Slovensko šolsko Matico (po 10 K) ter jo pošljejo društvu našem predsedniku. — Odbor.

+ Učiteljsko društvo za laški okraj je zborovalo v nedeljo, dne 12. 10. ob prav dobri udeležbi v prostorih narodne šole na Zidanem mostu. Zaradi premostitve v druge okraje sta nas ostavila dva zavedna tovariša Brglez in Valenčič. Naj bi ostala tudi na novih mestih tako stanovsko zavedna ter odločna in srečna ter zadovoljna. K društvu sta pristopila tov. Majer iz Rimskih toplic in tovarišica Drnovškova iz Trbovelj. Pozdravljena in dobrodošla v naš središči!

Tov. predsednik izreče v imenu vseh navzočih odkritosrčno sožalje tov. Sorčanu o priliki bridke izgube svoje soproge, ter tov. hčerki Anici ob izgubi skrbne mamic.

Po običajnem poteku dnevnega reda so se soglasno sprejele sledeče resolucije:

I. Učiteljsko društvo za laški okraj, zbrano dne 12. 10. t. l. na svojem rednem obnem zboru na Zidanem mostu, odklanja v celoti v 90. številki »Službenih Novin« ponatisnjeno neredbo ministrstva za prosveto z dne 18. 8. 1919, s katero se predpisuje učni načrt in program za učiteljstva v kraljevstvu SHS, ker se s to naredbo potiska strokovno učiteljsko izobrazbo za pol stoletja nazaj. Slovensko učiteljstvo se je že na nešteti svojih shodih izreklo za višjo strokovno izobrazbo, ker hoče naprej in navzgor, zato zahteva, da se ta nestvor prekličie in nadomesti z novim načrtom, ki se pa naj izda šele po zaslišanju nerodajnih činiteljev in odobrenju veščakov.

II. Ker se sliši od ljudi, ki imajo najmanj pravice in vzroka, da si laste sodbo nad učiteljstvom, protestira »Učit. društvo za laški okraj« proti gonilji ki se je pričela širom naše domovine pod okriljem »Kmetске zveze« proti šoli in učiteljstvu. (Glej 41. šte. U. Tov. Uvodni članek.) Poziva vse prijatelje šole in učiteljstva, ter temu priljne stranke, da povzdignejo svoj glas proti rovanju gotovih huiškačev, ki jim je edino le za nadvlado naroda, vse drugo pa le sredstvo v dosegu tega namena.

III. Ker se gode slučaj, da bivše učiteljice, ki so poročile med ali pred vojno planiške uradnike, orožnike, ter moze drugih stanov zopet prosijo za sprejem k učiteljevanju, se izreče »Učiteljstvo laškega okraja« proti njih sprejemu in sicer zato, ker:

Učiteljica, ki se je odpovedala svojemu prvotnemu poklicu, ter vzela moža uradnika v zakon, se nahaja redno v trgu in mestih, kjer opravlja mož službo. Naravno je, da hoče biti tudi ona na istem kraju nastanjena, kjer je mož zaposlen. Posledica tega pa je, da odvzame taku zopetna učiteljica mesto tovarišu(iq), ki je že po več let na dotičnem mestu.